

УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

УДК 323.39:005.336.2](477)

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОЛІТИКО- ВЛАДНОЇ ЕЛІТИ – БАЗОВА ЦІННІСТЬ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

О. С. Барна,
народний депутат України VIII скликання

М. І. Пірен,

доктор соціологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державної служби та кадрової політики, Національна академія державного управління при Президенті України, завідувач кафедри соціальної роботи та кадрової політики, Буковинський державний фінансово-економічний університет

У статті здійснено аналіз сутності професійної компетентності та національної ідентичності політико-владної еліти як базової цінності суспільно-політичних змін у сучасній Україні. Акцентовано увагу на державотворчих процесах, спрямованих на ефективність та результативність утвердження самостійності держави Україна, забезпечення серйозного ставлення до якості освіти політико-владної еліти, яка є стратегічним ресурсом підвищення добробуту людей, забезпечення національних інтересів та утвердження повноцінності державницької психології в сучасному українському суспільстві. Особливе місце відведено спрямуванню психології політико-владної еліти на відповідальність перед народом за демократичні зміни в Україні та її європейський вибір.

Ключові слова: політико-владна еліта, компетентність, національна ідентичність, професійна відповідальність, національні інтереси, моральність, особистість, управлінська культура, довіра.

O. S. Barna,
Ukraine peoples' deputy VIII convocation

M. I. Piren,

Doctor of Social Sciences, Honored Worker of Science of Ukraine, Professor of Civil Service and Personnel Policy Department, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Head of the Department of Social Work and Personnel Policy, Bukovyna State Finance and Economics University

PROFESSIONAL COMPETENCE AND NATIONAL IDENTIFICATION OF POLITICAL AND RULING ELITE – BASIC VALUE OF SOCIAL AND POLITICAL CHANGES IN MODERN UKRAINE

The essence of professional competence and national identification of political and ruling elite as a basic value of social and political changes in modern Ukraine is carried out. Attention is paid to the problem of state-building processes aimed at efficiency and effectiveness of state independence of Ukraine. The author examined the significance of quality education of political and ruling elite, which is a strategic resource for improving human welfare, national interests and strengthening statehood psychology in the Ukrainian society. A significant role has been assigned to the focusing of political and ruling elite on responsibility for democratic change in Ukraine and its European choice.

Key words: political and ruling elite, competence, national identity, professional responsibility, national interests, morality, personality, managerial culture, trust.

© Барна О. С., Пірен М. І., 2016

О. С. Барна,
народный депутат Украины VIII созыва
М. И. Пирен,

доктор социологических наук, профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины, профессор кафедры государственной службы и кадровой политики, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, заведующая кафедрой социальной работы и кадровой политики, Буковинский государственный финансово-экономический университет

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ И НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИФИКАЦИЯ ПОЛИТИКО-ВЛАСТНОЙ ЭЛИТЫ – БАЗОВАЯ ЦЕННОСТЬ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ

В статье анализируется сущность профессиональной компетентности и национальной идентичности политико-властной элиты как базовой ценности общественно-политических изменений в современной Украине. Акцентируется внимание на государственных процессах, направленных на обеспечение эффективности и результативности, утверждение самостоятельности государства Украина, серьезном отношении к качеству образования политико-властной элиты, которая является стратегическим ресурсом улучшения благосостояния людей, обеспечения национальных интересов и утверждения полноценности государственнической психологии в современном украинском обществе. Особое место отведено направлению психологии политико-властной элиты на ответственность перед народом за демократические перемены в Украине и ее европейский выбор.

Ключевые слова: политико-властная элита, компетентность, национальная идентичность, профессиональная ответственность, национальные интересы, нравственность, личность, управленческая культура, доверие.

Постановка проблеми. Для якісних суспільно-політичних змін у процесі демократизації сучасного українського суспільства та зміцнення суверенітету України потрібна професійно компетентна політико-владна еліта, яка покликана очолити український народ з метою здійснення державотворчих процесів, ефективно реагувати на зміни у світі та внутрішні трансформації державотворчого характеру для побудови правової, демократичної держави.

Вирішення складних соціально-політичних проблем у сучасній Україні неможливе без нової генерації політико-управлінської еліти – українських патріотів, професійно компетентних, здатних приймати відповідальні соціально-політичні рішення державотворчого характеру, спрямованих на те, щоб Українська держава була єдиною, соборною, визнаною на міжнародній арені та проводила цивілізовану політику, спроможною утверджувати європейські демократичні цінності, йти на компроміси заради злагоди та миру, творчості, поваги до людини й самореалізації кожного громадянина та соціальної допомоги нужденним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано вивчення та розв'язання даної проблеми. У монографіях, підручниках, наукових статтях неодноразово наголошується на важливості професійної компетентності та національної ідентичності політико-владної еліти відповідно до викликів глобалізації та побудови незалежної, суверенної держави України.

Ця проблема відображена в працях багатьох вітчизняних науковців як минулого, так і сучасних, серед яких варто виділити: І. Белебаха, Г. Ващенко, В. Липинського, Д. Донцова, Р. Іван-

ченко, Б. Колоса, О. Куца, І. Кресіної, О. Петроє, М. Степико, Ю. Римаренка, С. Рудницького, Л. Шкляра та ін. Однак вказана проблема спонукає до подальшого, більш глибокого осмислення державотворчих процесів з огляду на проблеми суспільно-політичного розвитку, виклики глобалізації, необхідність впровадження європейських стандартів державотворення й формування української політичної нації та правової, демократичної Української держави.

Мета статті – проаналізувати професійну компетентність і національну ідентифікацію політико-владної еліти як базові цінності суспільно-політичних змін та самостійності держави України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна, здобувши незалежність, уже 25 років поспіль не може утвердитись на міжнародній арені як незалежна, суверенна, демократична, європейська держава. На шляху державотворення постає ціла низка проблем, розв'язання яких потребує згуртованості, професійності, єдності політико-владної еліти та всього українського поліетнічного суспільства.

Події останнього часу свідчать про те, що побудова органів системи влади й становлення політико-владних відносин у контексті компетентнісного підходу та відповідності європейським стандартам потребують освічених, інноваційно мислячих, професійно компетентних, високоморальних та відповідальних керівників. Суспільний консенсус неможливий без стратегічного бачення політико-владною елітою європейського майбутнього країни, що підкріплене конкретним планом реформування всіх сфер діяльності українського суспільства.

Ефективна реалізація реформ має стати наслідком спільних зусиль політико-владної еліти й народу та їх національної ідентифікації, особливо так званих “вибраних” осіб депутатського корпусу та посадових осіб державних інститутів.

Керувати, отримавши владні повноваження від народу, означає вести державу, підприємство чи колектив до стратегічної мети, що є важкою, копіткою професійно-компетентною організаційною роботою. Це засвідчує практика життя та державотворчих процесів розвинутих країн світу. Видатні політики, управлінці світового рівня заслужили довіру та право, історичну пам’ять, оскільки засвоїли об’єктивні правила суспільного розвитку як закономірність: керувати професійно, відповідально, слугуючи правді та власному народові, що віддав свої повноваження депутату, керівникові, який за чесне служіння стає символом нації. Наша історія вчить, що такими елітними державниками були Володимир Великий, Данило Галицький, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Михайло Грушевський та інші, які є взірцем для сучасної політико-владної еліти України, їх державницької психології та служіння народові.

Поняття “професійна компетентність” належить до міждисциплінарних. Воно характеризує особистість фахівця як суб’єкта, який всебічно реалізується в суспільно-управлінській та практичній діяльності. Суспільні зміни завжди вимагають від української політико-владної еліти, особливо від високопосадовців та керівників державних інститутів, нових підходів до розв’язання проблем на рівні вимог та викликів сьогодення.

Так, системний підхід політико-владної еліти до управлінської культури передбачає багато складових, які повинні мати сучасне інноваційне, творче, управлінське спрямування відповідно до компетентнісного підходу. Тому й поняття “компетенція”, “компетентність” і “професіоналізм” базуються на ефективній сучасній освіті, яку повинні мати керівники державних та недержавних інституцій, установ, організацій.

На сучасному етапі суспільно-політичного розвитку освіта є стратегічним ресурсом покращання добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету та конкурентоспроможності кожної держави на міжнародному рівні. Загальновідомо, що країни, які прагнуть бути лідерами цивілізаційного процесу, роблять великий фінансовий внесок у розвиток інтелектуального потенціалу нації. Наприклад, загалом частка фінансового внеску в наукові дослідження у Франції становить 42%, ФРН – 36,5%, Великобританії – 26% [12, с. 79].

Таким чином, ці країни і є світовими центрами, лідерами, які приваблюють інших.

Над цим сьогодні варто замислитися представникам політико-владної еліти та олігархам України, щоб розірвати зачароване коло тотальної критики та компроматів, інноваційно, творчо використовувати ресурси, які є в сучасній Україні та чесно працювати з метою запровадження прогресивних змін. Якщо бути об’єктивним аналітиком, то можна констатувати, що серед українських громадян-інтелектуалів є багато таких, які б принесли користь не тільки для державотворчих процесів, а й здатні генерувати нові інноваційні ідеї та розробити технології, які сьогодні урядовці не прагнуть реалізувати в Україні, а політико-владні інститути не реалізують через дефіцит не тільки ресурсів, а й відсутність інтересу до здійснення того, що може забезпечити сучасні зміни в суспільстві. Водночас у політико-владній еліті в державних інститутах спостерігається інтерес до іноземних фахівців, їх висувують на високі посади в сучасній Україні. Більш ефективним рішенням було б висувати на ці посади власних фахівців, а не запрошених з інших країн, яким доцільно було б надати посади консультантів.

Для якісного управління та реалізації дієвої внутрішньої і зовнішньої політики в сучасній Україні варто зосередити увагу на підготовці фахівців серед молоді, забезпечити їм перспективу на нормальне життя і, відповідно, мотивувати їх на розв’язання проблем державотворчого характеру. Це передбачає:

- забезпечення якісної підготовки фахівців та їх конкурентоспроможності на ринку праці;
- використання сучасних інноваційних, освітніх та інформаційних технологій і віднайдення ресурсів для їх запровадження;
- підвищення професійного рівня кадрового складу, науково-педагогічних працівників, які сьогодні навчають майбутніх фахівців відповідно до інновацій розвинутих країн;
- усвідомлення важливості бути самокерованими та необхідності безперервного навчання кожним урядовцем та керівником;
- пробудження інтересу в молоді до формування самодостатності своєї особистості, здатної до саморегуляції та сприйняття суспільних змін;
- вироблення навичок працювати з людьми, фактами шляхом аналізу та вміння створювати позитивний мікроклімат у колективі, організаціях та установах;
- формування моральних установок та переконань у членів колективу, орієнтованих на загальний суспільний розвиток;

- створення умов для набуття комунікативних навичок з метою ефективного та творчого спілкування;

- здійснення заохочень до інновацій та професійної мобільності;

- формування творчого стилю мислення;

- виховання сучасного ціннісно-світоглядного підходу у фахівців з метою утвердження принципів та норм громадянської відповідальності за стан справ у колективі та в суспільстві, яке модернізується на основі європейських правових засад, позбавлене проявів бюрократичної тяганини та корупції [7; 12–14].

На реалізацію цих напрямів та механізмів реформування в Україні є все необхідне, проте у частини політико-владної еліти відсутня політична воля до дієвих змін, її представники обмежуються тільки обіцянками, що породжує недовіру громадян до влади й владних інститутів.

Привабливість великих природних багатств України і здатність її народу чесно працювати на своїй землі становить спокусу для багатьох держав як раніше, так і сьогодні. Зокрема, Росія намагається скористатися частиною цих багатств шляхом нееквівалентної торгівлі, створення штучних перешкод, переманювання кваліфікованих фахівців, шантажу, маніпуляції свідомістю російського народу через ЗМІ і прямої військової агресії, у такій спосіб Росія хоче скомпрометувати саму ідею української суверенної держави. Тому сучасна політико-владна еліта України має усвідомити, що потужними інструментами в подоланні цих негативних явищ є її національна самоідентифікація та її державно-захисний імунітет від зовнішнього втручання: військового, соціального, психологічного, ідеологічного та на буденному рівні свідомості громадян. Проте цьому в Україні не приділяється належна увага. Навіть тепер частина опозиції має переважно амбітні претензії до представників влади, і навіть не намагається застосовувати творчий підхід до реалізації реформ та модернізації суспільства на правових засадах та європейських цінностях.

Розгляд історичного контексту показує, що всі держави-завойовники завжди характеризувались низьким рівнем духовності, браком суспільного інтелекту та відповідальності за свої дії та народ. Зокрема, це притаманне і еліті таких держав.

Феномен прорадянських стереотипів ще залишився у свідомості у частини як депутатського корпусу України, так і пересічних громадян, які підтримують терористів на окупованих територіях та в окремих місцях Східної України. Саме деградація особистості, вихованої на комуністичній

ідеології, стала головною причиною більшості невдач сучасних ринкових перетворень в Україні. Тому важливим завданням сучасної Української держави має бути відродження духовності української політичної нації, формування особистісної та національної гідності [6].

У СРСР пропагувався незрозумілий усьому світові інтернаціоналізм, формувалася радянська школа з її системою подачі тоталітарної, не завжди правдивої інформації про голодомори, терор 30–40-х рр. XX ст. та післявоєнних років, коли будувалася незрозуміла соціально-економічна формація, що не мала нічого спільного ні з капіталізмом, ні із соціалізмом [5].

Сьогодні кожній особистості, яка належить до політико-владних структур, інститутів та установ, варто усвідомити, що здобуття кваліфікації відповідальним керівником та державним службовцем не завершується отриманням диплома з конкретної спеціальності, а охоплює широке коло проблем, оскільки діяльність людини не обмежується лише роботою на підприємствах чи установах. Тому формування особистості керівника, громадянина має спиратися на високодуховні, професійні загальнолюдські цінності та усвідомлення необхідності навчання впродовж життя [15].

Кожного представника політико-владної еліти сьогодні варто навчати аналізу всіх явищ, які можуть трапитися в реальному суспільно-політичному житті. Виходячи зі світової практики навчання варто перевести з режиму запам'ятовування в режим творчого активного мислення, вироблення громадянської позиції та відповідальності за власне “Я” в системі суспільно-політичного життя. Адже саме професійно компетентні керівники та фахівці є рушіями суспільного прогресу [12].

Провідні експерти світу вважають, що тільки ті держави будуть успішними, в яких сучасна молодь отримує високу кваліфікацію, професійну компетентність, що базується на моральності, інноваційності, творчості. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та світовому ринках.

Поки що в сучасній Україні домінує спрощене уявлення про те, хто має бути керівником, як привести відповідність вимог щодо посад усіх рівнів – від керівника нижчої ланки до депутатів усіх рівнів. В Україні часто високі посади обіймають бездарні, некомпетентні особи, творці корупційних схем, які завдають великої шкоди суспільству. Сьогодні в Україні настав час позбутися цього ганебного явища. З цією метою відповідним державним структурам необхідно:

– виробити для керівних посад усіх рівнів управління основні критерії, які б відповідали вимогам права, управлінській культурі, громадянській позиції, сучасному іміджу фахівця – представника нового, правового, демократичного суспільства;

– вивчати світовий та вітчизняний досвід підготовки фахівців для керівництва як у державних, так і недержавних приватних установах, інститутах, який був би ефективним та результативним, відповідав інтересам народу та суспільства в цілому;

– створити сучасну мережу навчальних закладів для представників керівних структур різного типу, які б за спеціальними програмами визначали схильність особистості до управлінсько-професійної діяльності, а також розробити відповідно до практики провідних країн світу сучасні методики підготовки керівних кадрів усіх рівнів,

ураховуючи вітчизняний досвід та ментально-психологічні особливості народу, його культури, традицій, можливостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сьогодні дуже важливо, щоб політико-владна еліта України реально впливала на суспільство. Тому вона має бути відкритою для суспільства та відповідати потребам сьогодення, утвердженню правових засад та європейських цінностей; повинна захищати суспільні інтереси; бути мотивованою до змін і творчого пошуку; мати національно-державну самоідентифікацію, усвідомлення своєї належності до української політичної нації та держави – України.

Для всіх громадян України, представників української політичної нації, державна єдність, самостійність, ефективне управління повинні бути єдиною найважливішою метою для демократичних змін у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Антонюк О. В. Основи етнополітики : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Антонюк. – Київ : МАУП, 2005. – 432 с.
2. Белебаха І. О. Україна: шлях до воскресіння / І. О. Белебаха. – Київ : МАУП, 2007. – 520 с.
3. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Ред. газ. "Полтав. вісн.", 1994. – 191 с.
4. Іванченко Р. П. Історія без міфів : Бесіди з історії української державності : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. П. Іванченко. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Київ : МАУП, 2007. – 624 с.
5. Колос Б. Управління державою III тисячоліття, або Стратегія і тактика побудови Української національної держави / Б. Колос. – Львів : Ініціатива, 2004. – 76 с.
6. Кресина І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: етнополітичний аналіз : монографія / І. О. Кресина. – Київ : Вища шк., 1998. – 392 с.
7. Кучма Л. Україна – не Росія / Л. Кучма. – М. : Время, 2004. – 560 с.
8. Куць О. М. Мовна політика в державотворчих процесах України : навч. посіб. / О. М. Куць. – Харків : ХНУ ім. Каразіна, 2004. – 275 с.
9. Основи етнодержавознавства : підручник / за ред. Ю. І. Римаренка. – Київ : Либідь, 1997. – 656 с.
10. Пірен М. І. Етнополітика в Україні: соціопсихологічний аналіз : навч. посіб. / М. І. Пірен. – Київ : ВМУРОЛ "Україна", 2007. – 408 с.
11. Пірен М. І. Етнопсихологія : підручник / М. І. Пірен. – Київ : ВМУРОЛ "Україна", 2011. – 526 с.
12. Пірен М. І. Елітологія : підручник / М. І. Пірен. – Київ : Талком, 2014. – 312 с.

References

1. Antoniuk, O.V. (2005), *Osnovy etnopolityky: navchal'nyj posibnyk dlia studentiv vyschykh navchal'nykh zakladiv* [Bases of ethnic policy: textbook for university students], MAUP, Kyiv, Ukraine.
2. Belebakha, I.O. (2007), *Ukraina: shliakh do voskresin'nia* [Ukraine: the way to resurrection], MAUP, Kyiv, Ukraine.
3. Vaschenko, H. (1994), *Vykhovnyj ideal* [Educational ideal], "Poltavs'kyj visnyk", Poltava, Ukraine.
4. Ivanchenko, R.P. (2007), *Istoriia bez mifiv: Besidy z istorii ukrains'koi derzhavnosti* [History without myths: Conversations on the history of Ukrainian statehood], 2-nd ed., revised and enlarged, MAUP, Kyiv, Ukraine.
5. Kolos, B. (2004), *Upravlinnia derzhavoiu III tysiacholittia, abo Stratehiia i taktyka pobudovy Ukrains'koi natsional'noi derzhavy* [State Management in Third Millennium, or the strategy and tactics of building a Ukrainian national state], Initsiatyva, Lviv, Ukraine.
6. Kresyna, I.O. (1998), *Ukrains'ka natsional'na svi-domist' i suchasni politychni protsesy: etnopolitychnyj analiz* [Ukrainian national consciousness and modern political processes: ethnopolitical analysis], Vyscha shkola, Kyiv, Ukraine.
7. Kuchma, L. (2004), *Ukraina – ne Rossija* [Ukraine is not Russia], Vremja, Moscow, Russian Federation.
8. Kuts', O.M. (2004), *Movna polityka v derzhavotvor-chykh protsesakh Ukrainy: navchal'nyj posibnyk* [Language policy in the state building process in Ukraine: Tutorial], Kharkiv National University named by Karazin, Kharkiv, Ukraine.
9. Rymarenko, Yu.I. (1997), *Osnovy etnoderzhavoznavstva: pidruchnyk* [Basics of ethnical bases of state building: Tutorial], Lybid', Kyiv, Ukraine.

13. Петроє О. М. Соціальний діалог у державному управлінні: європейський досвід та українські реалії: монографія / О. М. Петроє. – Київ : НАДУ, 2012. – 304 с.
14. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020” [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
15. Пухкал О. Г. Модернізація державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні : монографія / О. Г. Пухкал. – Київ : Видавн.-поліграф. центр “Київ. ун-т”, 2010. – 287 с.
16. Рудницький С. Л. Чому ми хочемо самостійної України? / С. Л. Рудницький ; упоряд., передмова О. І. Шаблія. – Львів : Світ, 1994. – 416 с.
17. Світоглядно-ціннісне самовизначення людини: толерантність в історичному і міжкультурному вимірах : кол. моногр. / за наук. ред. чл.-кор. НАПН України В. О. Балуха. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2015. – 280 с.
18. Словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренко. – Київ : Міленіум, 2002. – 260 с.
19. Федорів Т. В. Теоретичні та методологічні засади управління репутацією органів державної влади : монографія / Т. В. Федорів. – Київ : Альтер-прес, 2013. – 467 с.
20. Феномен нації: основи життєдіяльності / за ред. Б. В. Попова. – Київ : Т-во “Знання”, КОО, 1998. – 264 с.
21. Феномен української культури: методологічні засади осмислення : зб. наук. пр. – Київ : Фенікс, 1996. – 477 с.
22. Шевчук С. В. Ділове мовлення для державних службовців / С. В. Шевчук. – Київ : Літера ЛТД, 2004. – 400 с.
23. Шнаппер Д. Спільнота громадян. Про модерну концепцію нації / Д. Шнаппер ; пер. з фр. Р. В. Мардера. – Харків : Фоліо, 2007. – 223 с.
10. Piren, M.I. (2007), *Etnopolityka v Ukraini: sotsiopsykholohichnyj analiz* [Ethnic Policy in Ukraine: socio-psychological analysis], VMUROL “Ukraina”, Kyiv, Ukraine.
11. Piren, M.I. (2011), *Etnopsykholohiia: pidruchnyk* [Ethnopsychology: Textbook], VMUROL “Ukraina”, Kyiv, Ukraine.
12. Piren, M.I. (2014), *Elitolohiia: pidruchnyk* [Elitology: Textbook], Talkom, Kyiv, Ukraine.
13. Petroie, O.M. (2012), *Sotsial'nyj dialoh u derzhavnomu upravlinni: ievropejs'kyj dosvid ta ukrains'ki realii* [Social dialogue in public administration: European experience and Ukrainian realities], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
14. The President of Ukraine (2015), Decree “On the Strategy for sustainable development “Ukraine – 2020” as on 12.01.2015 No. 5/2015, available at: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> (Accessed 18 May 2016).
15. Pukhkal, O.H. (2010), *Modernizatsiia derzhavnoho upravlinnia v konteksti rozvytku hromadians'koho suspil'stva v Ukraini: monohrafiia* [The modernization of public administration in the context of the development of civil society in Ukraine: monograph], Publishing and printing center “Kyivs'kyj universytet”, Kyiv, Ukraine.
16. Rudnyts'kyj, S.L. (1994), *Chomu my khochemo samostijnoi Ukrainy?* [Why do we want an independent Ukraine?], compiled and preface by Shabl'ij, O.I., Svit, Lviv, Ukraine.
17. Balukh, V.O. (ed.) (2015), *Svitohliadno-tsinnisne samovyznachennia liudyny: tolerantnist' v istorychnomu i mizhkul'turnomu vymirakh* [Ideologically-value self-determination of a person: tolerance in historical and intercultural dimensions], Chernivtsi National University named by Yu. Fedkovych, Chernivtsi, Ukraine.
18. Kotsur, V.P., Potapenko, O.I. and Dmytrenko, M.K. (editors) (2002), *Slovnnyk symvoliv kul'tury Ukrainy* [Glossary of cultural symbols of Ukraine], Milenium, Kyiv, Ukraine.
19. Fedoriv, T.V. (2013), *Teoretychni ta metodolohichni zasady upravlinnia reputatsiieiu orhaniv derzhavnoi vlady* [Theoretical and methodological basis of public authorities reputation management], Al'ter-pres, Kyiv, Ukraine.
20. Popov, B.V. (ed.), (1998), *Fenomen natsii: osnovy zhyttiedial'nosti* [The phenomenon of the nation: the basics of life], Tovarystvo “Znannia”, Kyiv, Ukraine.
21. (1996), *Fenomen ukrains'koi kul'tury: metodolohichni zasady osmyslennia: zbirnyk naukovykh prats'*, [The phenomenon of Ukrainian culture: methodological principles of understanding: scientific research journal], Feniks, Kyiv, Ukraine.
22. Shevchuk, S.V. (2004), *Dilove movlennia dlia derzhavnykh sluzhbovtiv* [Business speech to civil servants], Litera LTD, Kyiv, Ukraine.
23. Shnapper, D. (2007), *Spil'nota hromadian. Pro modernu kontseptsiiu natsii* [Community of citizens. On the modern concept of nation], translated from French by Mardera, R.V., Folio, Kharkiv, Ukraine.